

Illustrerat Konversationslexikon, 1908
Arbetarens Uppslagsbok, 1907

Vadstena, stapelstad i Östergötland, vid en vik av Vättern, 2,586 inv. Utom handel och sjöfart äro huvudnäringarna jordbruk o. spetsknyppling, den senare ett minne från nunneklostrets dagar. Hamnen, vars inre delar utgöras av slottets upprepade vallgravar, har 3 meters djup. Den mest framstående byggnaden är slottet, som började byggas 1545 och sedan länge var bostad för kungliga personer. 1753 förvandlades det först till kammarduksfabrik, därpå till kronbränneri och slutligen till spannmålsmagasin, vartill det delvis begagnades till 1876. Huvudbyggnaden restaurerades till det yttre i mitten av 1800-talet. Bland byggnader märkas vidare "Blåkyrkan", den forna klosterkyrkan, invigd 1430, med en mängd medeltidsminnen, och tornet av S:t Petri kyrka, "Rödkyrkan", vilket 1876 tillbyggt med ett skolhus. Ett stort hospital för sinnessjuka är uppbyggt till en del på det gamla nunneklostrets ruiner. På lämningsarna av munkklostret ligger ett lasarett och ett kurhus. I staden finnes även ett adligt jungfrustift. — Vadstena uppväxte kring Vadstena kloster, grundat 1346 och det mest inflytelserika kloster Sverige ägt. Det var först endast en handelsplats, som än kallades Lastköping, än Laglösa köping (d. v. s. handelsplats utan egentliga stadsrättigheter), men erhöll stadsrätt 1400. Under 1400- och 1500-talen var den en ort av historisk betydelse såsom samlingsplats för en mängd herredagar och möten, t. ex. rådsrådet i aug. 1434, då Engelbrekt tvang rådet att uppsätta avsägelsebrev till Erik av Pommern, herredag i aug. 1521, då Gustav Eriksson (Vasa) antogs till riksföreståndare även av södra Sverige, samt riksdagarna 1524 och 1587. Efter klostrets upphävande nedsjönk Vadstena till en småstad. Klostret grundades enligt uppenbarelse av den heliga Birgitta och dess regler stadfästes 1370 av påven Urban V. Nunnornas antal var 60, munkarnas 17; dessutom fingo 8 lekmän antagas såsom klostrets tjänare.

Heliga Birgitta. Vadstena klostrets grundläggare.

Konung Magnus Eriksson och hans drottning Blanka anslogo för dess underhåll 10 gårdar och inom landet påbjöds snart en allmän avgift under namn av vårfrupänningen, som sändes till klostret. I kyrkan förvarades en stor mängd relikier, vilka snart gjorde klostret till en allmän vallfartsort. En annan dragningskraft var klostrets rika bibliotek. Inemot gryningen av den nyare tiden var klostrets gyllne tid förbi. 1522 stadfäste Gustav Vasa dess privilegier, men kort därefter började han lägga hand på dess tillhörigheter. Klostret bortförlänades till personer, som fingo i uppdrag att söka utsläcka den katolska tron. Munkarna utsändes i landet såsom kyrkopräster, lärare eller läkare ävensom till Lappmarken såsom missionärer. Nunnorna fingo stanna kvar. Vad klostret verkat för den andliga odlingen i Sverige kan ännu spåras i den mängd handskrifter, merändels översättningar, men även många originalarbeten, som utgöra grundstommen av vår medeltidslitteratur. I klostret fördes anteckningar över tidens viktigaste tilldragelser. Sammanfattade undertiteln *Diarium Vatistenense* (1344—1545) hava de tvänne gånger utgivits av trycket och utgöra en av de viktigaste källorna för kännedomen om vår yngre medeltid.